

# ENERJİ-ÇEVRE VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

## İklim Değişikliği

İklim değişikliği, bugün küresel ölçekte karşılaşılan en büyük sorunlarından biri olarak kabul edilmektedir. 1980'li yılların sonlarından başlayarak, insanların iklim sistemi üzerindeki olumsuz etkisini ve baskısını azaltmak için, Birleşmiş Milletlerin ve uluslararası kuruluşların öncülüğünde çalışmalar yapılmış ve sonucunda geniş bir katılımıla, 1992 yılında Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS), 1997 yılında Kyoto Protokolü (KP) oluşturulmuştur. BMİDÇS ve KP, bir yandan insan kaynaklı sera gazı emisyonlarını sınırlandırmaya ve azaltmaya yönelik yasal düzenlemeler getirirken, bir yandan da, uluslararası emisyon ticareti, teknoloji ve sermaye hareketleri konusunda giderek etkin olmaya başlamıştır.

## İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi

3-14 Haziran 1992 yılında toplanan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda (Rio Dünya Zirvesi) Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) imzaya açılmıştır. Sözleşmenin amacı; atmosferdeki sera gazını, iklim sistemi üzerindeki tehlikeli insan kaynaklı etkiyi önleyecek bir düzeyde tutmak, böyle bir düzeye ekosistemin iklim değişikliğine uyum sağlamasına, ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir şekilde devamına izin verecek bir zaman içerisinde ulaşmaktır.

Sözleşmenin temel ilkeleri;

- İklim sisteminin eşitlik temelinde, ortak fakat farklı sorumluluk ilkesine uygun olarak korunması,
- İklim değişikliğinden etkilenecek olan gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaç ve özel şartlarının dikkate alınması,
- İklim değişikliğinin etkilerine karşı önlem alınması ve alınacak önlemlerin etkin maliyetli ve küresel yarar sağlayacak şekilde olması,
- Sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi ve belirlenecek politika ve önlemlerin ulusal kalkınma programlarına dâhil edilmesi,
- Tarafların işbirliği yapmalarıdır.

Sözleşmede iklim değişikliğinin ortaya çıkmasında tarihsel sorumlulukları bulunan ülkeler ile o tarihte OECD üyesi olan ülkeler gelişmişlik düzeylerine göre iki listede gruplandırılmıştır. (Tablo 1).

<p style="text-align: center;"><b>EK-I Ülkeleri (40+AB)</b> <b>Ülkele</b></p> <p><b>Sanayileşmiş r (26+AB)+Piyasa</b> <b>Ekonomisine Geçiş Sürecinde olan</b> <b>Ülkeler</b> <b>PEGSÜ (14)</b></p>	<p style="text-align: center;"><b>EK-II Ülkeleri (23+AB)</b></p>
<p><b><u>Sanayileşmiş Ülkeler:</u></b> Almanya, ABD, AB, Avustralya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, İngiltere, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, İzlanda, Japonya, Lüksemburg, Kanada, Norveç, Portekiz, Yeni Zelanda, Yunanistan. Türkiye (Özel şartları tanınmış), Lichtenstein, Monako.</p> <p><b>Piyasa Ekonomisine Geçiş Sürecinde</b> <b>olan</b> <b>Ülkeler PGSÜ (14)</b> Beyaz Rusya, Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Macaristan, Polonya, Romanya, Rusya Federasyonu, Ukrayna, Çek Cumhuriyeti, Slovenya, Slovakya, Hırvatistan.</p>	<p><b><u>Sanayileşmiş Ülkeler:</u></b> Almanya, ABD, AB, Avustralya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, İngiltere, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, İzlanda, Japonya, Lüksemburg, Kanada, Norveç, Portekiz, Yeni Zelanda, Yunanistan.</p>

Tablo 1. BMİDÇS, Ek-1 ve Ek-II Ülkeleri Listesi.

### **Kyoto Protokolü**

Japonya'nın Kyoto kentinde 11 Aralık 1997 yılında yapılan 3. Taraflar Konferansında (COP 3), dünya çapında sera gazlarının azaltılması için bağlayıcı hedefler içeren "Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi"ne ilişkin Kyoto Protokolü" imzalanmıştır.

Bu protokolde, Ek-I'de yer alan taraflar; 2008-2012 yıllarını kapsayan taahhüt döneminde insan faaliyetlerinin neden olduğu CO<sub>2</sub> eşdeğeri toplam sera gazı emisyonlarının, 1990 yılı seviyelerinin en az %5 aşağısına indirmek için sayısallaştırılmış emisyon sınırlandırma ve azaltma taahhütlerine uygun hesapla tayin edilmiş miktarı aşmamasını sağlayacakları ve bu tarafların, 2005 yılına kadar bu protokoldeki taahhütlerini gerçekleştirme konusunda kanıtlanabilir bir ilerleme kaydetmiş olacakları belirtilmektedir.

Kyoto Protokolü'nün yürürlüğe girebilmesi için, 1990 yılı toplam CO<sub>2</sub> emisyonlarının en az %55'ine sahip olan Ek-I taraflarının protokolü onaylaması gerektiğinden, son olarak 18 Kasım 2004 tarihinde Rusya Federasyonu'nun da onaylamasıyla Kyoto Protokolü 16 Şubat 2005 tarihinde fiilen yürürlüğe girmiştir.

### **Türkiye'nin İklim Değişikliği Müzakerelerindeki Konumu**

Türkiye 1992 yılında imzaya açılan BMİDÇS'nin orijinal metninde hem Ek-1 (tarihsel sorumluluk), hem de Ek-2 (maddi sorumluluk) listesinde yer almıştır. Türkiye, 1995 yılında gerçekleştirilen COP1'den 2000 yılında gerçekleştirilen COP6'ya kadar geçen süre içerisinde gelişmekte olan bir ülke olması nedeniyle BMİDÇS'nin Ek'lerinden çıkmak için girişimlerde

bulunmuştur. 2000 yılında tutum değişikliği yapılarak Ek II'den çıkmamız ve Ek I'de özel şartları tanınmış ülke olarak yer almamıza ilişkin önerimiz sunulmuştur.

29 Ekim-6 Kasım 2001 tarihlerinde Fas'ın Marakeş kentinde yapılan 7. Taraflar Konferansı'nda (COP 7) Türkiye'nin, Ek II'den çıkıp özel şartları tanınmış bir Ek I ülkesi olarak BMİDÇS'ye taraf olma isteği kabul edilmiş ve 24 Mayıs 2004 tarihinde Türkiye resmen sözleşmeye katılan 189. taraf olmuştur. Ülkemiz halen Sözleşme'nin Ek-I listesinde özel şartlara sahip ülke olarak yer almaktadır.

Kyoto Protokolünün yürürlüğe girdiği 2005 yılından itibaren COP toplantıları kapsamında Protokolü kabul etmiş tarafların da toplantıları düzenlenmeye başlamıştır. 2007 yılındaki Bali Yol Haritası ile birlikte 2012 sonrası süreç belirleme çalışmaları başladığından Türkiye'nin de masada yer alarak söz sahibi olabilmesi için (BMİDÇS) yönelik Kyoto Protokolüne Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı" 05 Şubat 2009 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda kabul edilmiştir. Söz konusu 5836 sayılı Kanun 17.02.2009 tarih ve 27144 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Türkiye'nin Kyoto Protokolüne taraf oluşunu bildiren "Katılım Belgesi" ilgili Bakanlar Kurulu Kararının 13 Mayıs 2009 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmasını müteakip, 28 Mayıs 2009 tarihinde söz konusu Protokol'ün uygulayıcısı BM Genel Sekreteri'ne tevdi edilmiştir. Türkiye, Kyoto Protokolü'nün 25'inci maddesi uyarınca "Katılım Belgesi"nin tevdi tarihini izleyen doksanıncı gün olan 26 Ağustos 2009 tarihinde Protokole resmen taraf olmuştur.

2010 yılında Meksika'nın Kankun şehrinde düzenlenen 16. Taraflar Konferansı kararları arasında yer alan ülkemize ilişkin bölümde, Türkiye'nin diğer Ek-I ülkelerinden farklı bir konumda bulunduğu ve özel koşullarının mevcut olduğu BMİDÇS'ye taraf ülkelere tanınmıştır. Ayrıca, finansman ve teknoloji transferi sağlama yükümlülüğümüzün bulunmadığı teyit edilmiş ve ülkemizin finansman, kapasite geliştirme ve teknoloji transferi imkânlarından yararlanması hususunun gelecek toplantılarda değerlendirileceği kaydedilmiştir.

2011 yılında G. Afrika'nın Durban kentinde düzenlenen 17. Taraflar Konferansı'nda, ülkemize emisyon azaltımı, iklim değişikliğine uyum, teknoloji geliştirilmesi ve transferi, kapasite geliştirme ve finansman alanlarında sağlanacak desteğin modellerinin belirlenmesine ilişkin görüşmelerin sürdürülmesi karara bağlanmıştır.

2012 yılında Doha'da gerçekleşen (COP 18) İklim Zirvesinde Kyoto Protokolü'nün ikinci sorumluluk döneminin 2013 yılında başlayıp 2020 yılında sona ermesine karar verilmiştir. Doha'da Türkiye'nin müzakerelerde özel durumuna atıfta bulunulmuş, Türkiye'de düşük karbonlu kalkınma stratejilerinin geliştirebilmesi için Ek-2 ülkelerinin, özel şartları tanınan ülkelere teknoloji, kapasite geliştirme ve finans desteğini vermesi yönünde karar alınmıştır.

2013 yılında Polonya'nın Varşova kentinde yapılan (COP 19) İklim Değişikliği Zirvesinde, Türkiye'nin teknoloji, kapasite geliştirme ve finans desteğini alabilmesi için müzakerelere devam edilmiştir. BM Sekreteryası ile bu kapsamda yapılan görüşmeler halen devam etmektedir.

2014 yılında Peru'nun Lima kentinde yapılan (COP20) İklim Değişikliği Zirvesinde, Türkiye'nin teknoloji, kapasite geliştirme ve finans desteğini alabilmesi için COP kararı tekrarlanmıştır. Mevcut karara göre Türkiye en az 2020 yılına kadar iklim değişikliği ile mücadele yolunda teknoloji, kapasite geliştirme ve finans desteği alabilecektir.

Peru'da tüm tarafların iklim değişikliği ile mücadele için "Ulusal olarak Belirlenmiş Katkıları" (INDC) 2015 yılı Paris Konferansından önce sunmaları yönünde karar alınmıştır. Bu kapsamda Türkiye 2020- 2030 yıllarını kapsayan "Ulusal Katkı"sını Birleşmiş Milletler Sekretaryasına sunmuştur. Türkiye 2020- 2030 yılları arasında artıştan azalış yöntemi ile (BAU) seragazi emisyonlarını yüzde 21'e kadar azaltacağını bildirmiştir.

2015 yılı Aralık ayında Fransa'nın Paris kentinde düzenlenen 21. Taraflar Konferansında; 2020 yılında devreye girecek olan yeni anlaşmanın müzakerelerine başlanmıştır. Müzakereler sonunda yeni anlaşma nihai hale getirilmiş, "Paris Anlaşması" adıyla kabul edilmiştir.

Paris Anlaşması 22 Nisan 2016-21 Nisan 2017 tarihleri arasında New York'taki Birleşmiş Milletler Genel Merkezinde imzaya açılmıştır. 22 Nisan 2017 tarihinde Türkiye Paris Anlaşmasını imzalamıştır. Günümüz itibarıyla BMİDÇS taraf olan hemen hemen tüm taraflar Paris anlaşmasına imza atmışlardır. Paris Anlaşmasının yürürlüğe girebilmesi için, küresel sera gazı emisyonlarının en az %55'ini kapsayan en az 55 Taraf ülke tarafından meclislerince onaylanması gerekmektedir. 5 Ekim 2016'da Paris Sözleşmesinin yürürlüğe girme eşiğine ulaşılmıştır. Paris Anlaşması 5 Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Günümüzde 197 taraf ülkeden 127'si Paris anlaşmasını onaylamış bulunmaktadır.

2016 yılında Fas'ın Marakeş kentinde düzenlenen COP22 toplantısında, Paris Anlaşması ile çözülemeyen ve eksik kalan konuların görüşülmesi için müzakereler devam etmiştir.

### **Çevre Kapsamında Yapılan Diğer Çalışmaları**

Çevre mevzuatının geliştirilmesi Avrupa Birliği Çevre Mevzuatının ülkemize aktarılması ve uyarlanması konusunda teknik ve hukuksal konularda çalışmalar yapılmakta ve "Enerjinin Çevreye Etkisi" konusunda ulusal ve uluslararası çalışmalara destek verilmektedir.

03 Ekim 2013 tarih ve 28784 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği" kapsamında ÇED sürecinde aktif rol alınmaktadır. Bu kapsamda Enerji Yatırımı Projeleri incelenmekte ve görüş vermektedir.

Bakanlığımız İnceleme Değerlendirme Komisyonu'nda yer alınmakta ve halkı bilgilendirme toplantıları da dâhil olmak üzere enerji yatırımlarına ilişkin tüm toplantılara katılım sağlanmaktadır.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı koordinasyonunda yürütölen, Çevre Şehircilik İl Müdürlüklerinden gelen “İl Çevre Düzeni Planı” başlığı altında yer alan projelere Bakanlığımız sorumluluğunda yer almakta olan kamu yatırımları adına görüş verilmektedir.

Enerji Verimliliği Kanunu'nun uygulanmasında enerji verimliliğinin artırılması ve desteklenmesi ile ölkede genelinde enerji verimliliğinin geliştirilmesine yönelik uygulamaları takip edilmektedir. Enerji kaynaklarının araştırılması, geliştirilmesi, işletilmesi, değerlendirilmesi, kontrolü, korunması ve enerji tasarrufu ile ilgili çalışmalar yürütölmeye devam edilmektedir.

